

HVA ER SKATT?

Mathilde Fasting

2018 © Civita AS
Printed in Norway

ISBN: 978-82-92581-85-8

Utgiver: Civita, Akersgt. 20, 0158 Oslo
Omslag: Veronica Sande/Sande design
Sats og design: Veronica Sande/Sande design
Produksjon/trykk: F. J. Stenersen, Oslo

www.civita.no

Innhold

Innhold	3
Innledning	5
Skatthehistorie	7
Dagens skattesystem	17
Gjennomgang av de ulike skattartene	25
Skattedilemmaer	35
Skattesystemets legitimitet	53
Videre lesning	59

Innledning

Alle har et forhold til skatt. Til og med den første kronen du bruker til din første is, gir en skatteinntekt til staten, og inntil nylig hadde vi en skatt på det vi etterlater oss når vi dør.

Denne pamfletten vil gå gjennom de viktigste skattene og avgiftene vi har, og se kort på den historiske utviklingen bak dagens skattesystem.

Det er mange dilemmaer når man diskuterer skatt: Noen skatter og avgifter får mye oppmerksomhet til tross for at de utgjør små beløp, mens andre skatter er uomstridte selv om de beløpsmessig er store. Vi skal se på noen av de mer aktuelle dilemmaene, og ønsker man å vite mer, følger en anbefalingsliste med lesestoff bakerst.

I dag betaler vi skatt til både kommunen, fylkeskommunen og staten for å finansiere kostnadene deres, men det er bare eiendomsskatten som kommunene selv kan fastsette.

Et sentralt mål er å utjevne forskjeller og omfordele mellom innbyggerne, ved at de som har mer penger betaler høyere skatter enn dem som har mindre. Mye av skattene går til overføringer, pensjoner og trygder. Vi bruker også skatter og avgifter til å påvirke handlinger, som når vi må betale en avgift på en vare som anses å være skadelig.

Vi har anerkjent at staten og kommunene kan fastsette skatter og kan ikke velge om vi vil betale, men vi kan påvirke skattepolitikken gjennom å stemme på ulike politiske partier.

Skattehistorie

Mennesker har betalt skatt i ulike former siden de første organiserte samfunnene oppstod for rundt 10 000 år siden, og herskere over en befolkning eller et område har til alle tider krevd inn skatter for å finansiere behov som krigføring, monumenter eller forbruk.

Den eldste kjente norske skatten er *Leidangsskatten* fra 1100-tallet. «Leidangen» var organiseringen av datidens militære styrker, våpen og proviant. I 1270-årene ble leidangsskatten med Magnus Lagabøtes lov gjort om fra en skatt på personer til en fast skatt på eiendom. Kongen kunne også kreve inn flere andre skatter, men de ble betalt med varer og tjenester, ikke med penger. Senere ble ulike former for eiendomsskatt det vanlige, og først på 1600-tallet innførte man skatter for byborgere.

Skal man innkreve skatt, kreves det i dag en legitim makt. Legitim makt er definert av John Locke i hans *The Second Treatise On Civil Government* (1690). Ifølge Locke er makten legitim

fordi borgerne har gitt sin tilslutning til styresmaktene. Borgerne gir myndighetene makt, og myndighetene garanterer trygghet for liv og eiendom. Så lenge myndighetene bruker midlene på det borgerne ønsker av tjenester, har de legitim makt til å utforme lover og ha et volds- og skatteinnkrevingsmonopol.

Locke formulerte et av prinsippene slik: Statsmakten «cannot take from any man any part of his property [altså skatter] without his own consent, since the preservation of property is the end of government». Prinsippet ledet til at borgerne ikke ville betale skatt dersom de ikke hadde politisk representasjon: *No taxation without representation*.

Et knapt århundre senere skrev Adam Smith den berømte boken om markedsøkonomien *The Wealth of Nations* (1776). Smith listet opp fire viktige prinsipper: Det første handler om legitimitet. Skattene må være fast bestemte og kan ikke endres uten forvarsel. Videre må de være frie for vilkårlighet: Man må vite at man skal skatte, og hva som skal skattlegges. Deretter må innkrevingen gjøres på den mest hensiktsmessige måten slik at omkostningene og ulempene blir lavest mulig. Til slutt bør man skattes av inntekt og etter evne.

Beskatningen utviklet seg også i Norge. Da formannsskapslovene

kom i 1837, fikk kommunene anledning til å kreve inn skatt for å hjelpe fattige og finansiere skole. Det var starten på utviklingen av det vi i dag kaller den skattefinansierte velferdsstaten.

Mot forrige århundreskifte, i 1882, var de offentlige utgiftene så høye at man innførte en direkte beskatning av eiendom og inntekter fra formue, selv om det meste av skatteinntektene fremdeles kom fra toll og avgifter.

Før andre verdenskrig var det et mål at lave inntekter ikke skulle skattlegges, og at skatt på inntekt skulle være progressiv. Man skulle betale en høyere skatteprosent når man tjente mer, altså når *skatteevnen var større*. Det er også et førende prinsipp i dag. Dessuten skulle man skatte mer av inntekter fra formue enn av inntekter fra arbeid. Det var likevel et krav at selve formuen ikke skulle røres. Man kunne skattlegge renter, men ikke «bankinnskuddet».

Etter andre verdenskrig fikk skattleggingen en større omfordelingsprofil. Det vil si at skattene ikke bare var inntekter til å dekke offentlige tjenester, men at de også skulle bidra til inntektsutjevning. Det betød at mennesker med høyere inntekter og økonomiske ressurser skulle betale relativt sett enda mer skatt, mens de med lave inntekter skulle betale mindre og i

tillegg garanteres økonomiske ytelser om de skulle trenge det.

Man brukte skattepolitikken også til å subsidiere ulike næringer og til å drive distriktspolitikk. Et eksempel på det siste er den differensierte arbeidsgiveravgiften som ble innført i 1975. Sat-sene er høyest i sentrale strøk og lav eller fraværende i spredt befolkede distrikter.

Nyere skattereformer

I skattereformen i 1992 ble mange av rammene for dagens skattesystem lagt. Man endret særlig inntektsskattene for personer og for selskaper. Hensikten var å skattlegge bredere, altså at skattegrunnet skulle bli større, men samtidig å sette ned skattesatsene og fjerne mange muligheter til fradrag og skattekreditter.

Videre ble avskrivningsreglene endret til et saldosystem. Hvis man kjøper en maskin, betraktes det som en investering som taper verdi over tid. Hvert år tar man verdien av maskinen, regner ut en prosentandel og trekker resultatet fra i regnskapet som en kostnad. Skattemessige avskrivninger skal gjenspeile at utstyr slites, og at det er en produksjonskostnad på lik linje med lønn til ansatte.

Prinsipper for dagens skattesystem	
Bidra til omfordeling og redusere forskjeller i inntekt	Effektivt og enkelt skattesystem
Stabile skatteregler	Brede skattegrunnlag
Før 1992	I dag
Store forskjeller i skatter som bidro til skjevheter	Nøytralitet: Minst mulig skjevheter i beskatningen
Skjev ressursfordeling: store skattefordeler for noen	Effektiv ressursfordeling: Så lik skatt som mulig for ulike aktiviteter
Forskjellig beskatning av kapitalinntekter	Lik beskatning av kapitalinntekter og færre muligheter til skattetilpasninger – større samordning
Komplisert skattesystem med høye skattesatser, men mange fradragmuligheter	Enkelt skattesystem med færre fradrag og lavere skattesatser
Ikke symmetri	Symmetri, det vil si at inntekter og tilhørende utgifter skal behandles på samme måte.
Diskontinuitet	Kontinuitet: Skattemessig stilling endres ikke (anv. fusjoner med mer)

Alle overskudd i selskaper ble etter reformen i 1992 beskattet med 28 prosent, og skatt på utbytte ble avvirket. Når overskudd beskattes, betyr det at eierne beskattes, og begrunnelsen for å fjerne skatt på utbytte var å unngå dobbeltbeskatning. Man ønsket også å unngå at skattene skulle stimulere til at kapital ble oppsamlet i eksisterende bedrifter, i stedet for at utbytte ble tatt ut for så å bli satt inn i nye virksomheter.

Det ble også innført en delingsmodell for at arbeidsinntekt og næringsinntekt skulle ha tilnærmet lik skattesats. Delingsmodellen møtte stor motstand fra næringsdrivende og ble avskaffet i den neste skattereformen, som ble slutført i 2006.

I 2006-reformen handlet de viktigste endringene om selskapsbeskatningen og EØS-problematikk som krevde likebehandling av norske og utenlandske selskaper. Nå skattes næringsvirksomheter likt uavhengig av hvordan de er organisert.

Utbytteskatt for eierne av selskaper ble gjeninnført, men utbytter mellom aksjeselskaper beskattes ikke (fritaksmetoden). Målet var å få en relativt lik beskatning av arbeid og kapital, slik at skatteplanlegging ikke skulle gjøre det mulig at to like inntekter ble beskattet vesentlig forskjellig. For boligeiere ble skattleggingen av fordelene ved å bo i egen bolig avskaffet.

I 2016 ble det vedtatt en skattereform som ikke var så omfattende som de to tidligere. Målet var å redusere selskapsbeskattningen til sammenlignbare internasjonale nivåer. Man reduserte videre skattesatsen på alminnelig inntekt noe, men økte trinnskatten (se senere avsnitt), og økte satsen for utbytte for personlige skatteyttere for å motvirke reduksjonen i selskapskatten for norskeide bedrifter. I tillegg vedtok man et skille mellom arbeidende kapital og annen formue i formuesskatten (se senere avsnitt for utdypende omtale).

Skatt og velferdsstatens bærekraft

De norske velferdsordningene er omfattende. Staten finansierer og yter tjenester og goder, og borgerne betaler skatter og avgifter for å finansiere dem. Arbeidsinnsats og skatteinntekter henger sammen med utgiftene til ulike velferdstjenester. I Norge har vi dessuten utbytte fra statlige selskaper og en «ekstrainntekt» fra Oljefondet, men den vil relativt sett bli mindre fremover fordi det er ventet at fondet vil bli tilført langt mindre nye oljeinntekter.

Hvilket omfang og hvilken kvalitet vi kan finansiere av offentlige velferdstjenester, er altså avhengig av hvor mye skatt vi betaler, som igjen er avhengig av hvor mange som arbeider, hvor

mye de arbeider, hvor produktive de er og hvilket skattenivå som vedtas.

Et høyt skattenivå er nødvendig for en omfangsrik velferdsstat, men skattenivå som er *for høyt*, har negative virkninger. Finansdepartementet opererer med en tommelfingerregel om at én krone ekstra i skatt medfører et effektivitetstap for økonomien på rundt 20 øre. Tapet vil variere avhengig av hva som skattlegges og hvordan skatten innrettes. Men et for høyt skattenivå fører til et mindre velstående samfunn, og i verste fall kan det gi lavere skatteinntekter for eksempel fordi færre vil arbeide om skatten blir for høy.

I dag er de norske statsfinansene gode, men analyser viser at situasjonen ventes å bli mer utfordrende på lengre sikt. Befolkningen blir eldre, flere vil bli pensjonister, og flere vil trenge helse- og omsorgstjenester. Det skaper utfordringer fordi det relativt sett vil bli færre yrkesaktive som betaler skatt, og flere som mottar trygder og velferdsytelser.

Flere pensjonister betyr større pensjonsforpliktelser. Pensjonsutbetalingene (og andre kostnader på statsbudsjettet) er i stor grad basert på et *pay-as-you-go*-prinsipp, altså at skatteinntektene vi får inn, brukes til pensjonsutbetalinger samme

år. Derfor har forholdet mellom antall pensjonister og personer i arbeid direkte betydning for bærekraften.

Oversikt over eierskap

De fleste norske husholdninger har formuen i egen bolig, og totalt er rundt 70 prosent av nordmenns brutto formue knyttet til bolig eller hytte. Boligbeskatning favner derfor bredt.

Resten av de private formuene er noe aksjer, banksinnskudd og fonds- og pensjonsordninger. Nordmenn er imidlertid i bunn-sjiktet blant OECD-landene når det gjelder investeringer i finansiell formue.

Fordelingen av eierskap i næringsvirksomhet i Norge viser at det offentlige eier rundt tre ganger mer næringskapital i Norge enn private. Dessuten eier utenlandske investorer rundt en tredjedel av verdiene på Oslo Børs. Utenlandske eiere og offentlig eierskap beskattes ikke med formuesskatt, i motsetning til privat eiere som betaler formuesskatt.

Dagens skattesystem

Det er viktig at et skattesystem fungerer effektivt og oppfattes som rettferdig, og vi har et omfattende, men relativt velfungerende skattesystem i Norge. Oppslutningen om å betale skatt er høy, og vi har høy tillit til at skattene vi betaler er rettferdige og brukes på en god måte. Nyere forskning fra The Choice Lab ved Norges Handelshøyskole viser at vi gjerne betaler skatt når vi vet at andre gjør det, og at vi har tillit til statens evne til omfordeling.

Vi kan skille mellom indirekte og direkte skatter. De indirekte skattene er ofte lagt til prisen på varen eller tjenesten vi kjøper, mens de direkte fremkommer på skattemeldingen og trekkes fra lønnsinntekten før man får nettolønnen utbetalt.

Det er ikke så mange skatter som betales separat. Eiendoms-skatten betales gjerne på samme regning som de kommunale avgiftene. Annen skatt, som utbytteskatt, skatt på næringsinntekter og formuesskatt, betales i etterkant, men beregnes ofte

i forkant slik at man betaler forskuddsskatt. Har man betalt inn for lite skatt i løpet av året, får man en restskatt når ligningen er klar. Har man betalt for mye, får man penger igjen.

Et annet skille går mellom kildeskatt og residensskatt. Kildeskatt er å beskatte et objekt, eksempelvis en eiendom eller en bedrift, mens residensskatt er at man beskatter en person som har residens, det vil si bosted, i Norge. Vi ser skillet særlig i debatter om formuesskatt og eiendomsskatt. Den norske formuesskatten er en residensskatt, mens den eiendomsskatten som flere norske kommuner har, er en kildeskatt.

Skillet har betydning for hvem som betaler skatt: De som har formuesobjekter – altså eiendeler man betaler formuesskatt av – i Norge og bor her, må betale residensskatten, mens utlendinger (eller det offentlige) som eier tilsvarende objekter (også formue i utlandet), ikke skattlegges. En kildeskatt pålegges derimot alle som eier eiendom i Norge, enten de bor her eller ikke.

Mange land har eiendomsskatt i 2018, men kun Sveits, Liechtenstein og Spania (midlertidig) har formuesskatt. I Frankrike skal man erstatte formuesskatten med eiendomsskatt.

Dagens skattesystem består av forskjellige skatter. Inntektsskatt

og merverdiavgift er de to største og utgjør nesten halvparten av alle skatteinntektene om man ikke regner med petroleums-skattene. Deretter er trygdeavgiften, arbeidsgiveravgiften og toll/særagifter nesten like store og utgjør litt mer enn en tredjedel til sammen. Selskapskatt, formues- og eiendomsskatt og andre avgifter står for rundt 15 prosent.

Skattesystemet skal ivareta mange hensyn. Bedriftsbeskatningen vil være påvirket av hva som skjer internasjonalt, fordi mange bedrifter konkurrerer med utenlandske bedrifter. Inntektsskatter har på sin side en øvre grense, et nivå hvor ulemmene er større enn gevinstene, fordi høyere skatter gjør at man arbeider eller produserer mindre.

Etter skattereformen i 1992 satte man satsene kraftig ned, men skatteinntektene gikk likevel opp. Og om skattenivået alt er høyt og settes enda høyere, kan skatteinntektene gå ned (se kapittelet om Lafferkurven). Indirekte skatter, som merverdiavgift (moms), kan brukes til å styre forbruk, skattlegge luksusforbruk eller lignende, men stimulerer også til grensehandel om varene blir mye billigere i utlandet. Videre er det mange som argumenterer for grønne skatter på miljøskadelig forbruk og adferd fremfor skatt på arbeid.

Noen skatter er sensitive for andre lands skattesystemer. Det gjelder særlig bedrifts- og kapitalbeskatning. Der det er god flyt av kapital og lave etableringshindringer for bedrifter, vil ulike skattenivåer mellom land påvirke hvor aktiviteten legges.

Kapitalmarkedene er likevel ikke «perfekte». Alle lønnsomme prosjekter finner ikke finansiering. Særlig vanskelig er det for oppstartsbedrifter, unge bedrifter i vekstfase og små prosjekter, men også for vanlige små- og mellomstore bedrifter som trenger kapital for å utvide aktiviteten. Slike bedrifter finansieres i hovedsak av norsk kapital, og derfor har skattebelastningen for norske bedrifter og investorer betydning for økonomiens aktivitet, innovasjonsevne, omstillingsevne og soliditet, og med det sysselsettingsevne.

For store forskjeller mellom norsk og internasjonalt skattenivå, vil kunne føre til at investorer og eiere «flagger ut» bedrifter og virksomheter, det vil si flytter ut av landet, at nye bedrifter ikke etablerer seg i Norge, og at utlendinger ikke investerer i Norge.

Internasjonale skatteforhold

Myndighetene i Norge må i økende grad legge vekt på skatteregler i andre land når man vedtar skatteregler for næringslivet.

Det skyldes at bedrifter opererer mer over landegrensene nå enn før, og at produksjonen er mindre stedbundet: Produkter som lages i ett land er ofte basert på input fra selskaper i en rekke land. Det har sammenheng med at transportkostnadene er blitt lave, at tollmurer er bygd ned, og at man gjennom digitale løsninger kan følge opp produksjonen og distribuere billig til kunder over hele verden.

Forskjeller i bedriftsbeskatningen er derfor blitt en viktigere faktor for hvor bedrifter lokaliserer og organiserer seg, og de lettelsene som kom i den norske kapitalbeskatningen i 2016, var en respons på reduserte selskapskatter i andre land over lengre tid.

Alle bedrifter driver med skatteplanlegging. Det vil si at de benytter seg av fradrags- og unntaksreglene i skattelovgivningen for å unngå å betale mer skatt enn nødvendig. Det er stor forskjell på slike tilpasninger og såkalt *aggressiv skatteplanlegging*. Da setter man opp selskapskonstruksjoner som nesten bare har som formål å unngå skatt. Et eksempel kan være et konsern som kanalisierer det meste av inntektene fra sitt globale salg til et datterselskap i lav- eller nullskattland hvor konsernet knapt har aktivitet.

Aggressiv skatteplanlegging innebærer også at man legger igjen utgifter i datterselskaper i land med høye skattesatser. Videre lager man selskapskonstruksjoner som utnytter skatteforskjeller. En modell for flere amerikanske digitale konsern er «Double Irish Dutch Sandwich»: Ved å sette opp to selskaper i Irland, ett i Nederland og ett på Bermuda utnyttes forskjellene mellom skattelovgivningene slik at konsernet betaler om lag null i skatt.

Slik skatteplanlegging er konkurransevridende for norske bedrifter med innenlandsk aktivitet, det vil si bredden av små og mellomstore bedrifter. De har ikke slike tilpasningsmuligheter og betaler ofte nær 50 prosent skatt gjennom selskapsskatt, utbytteskatt og eventuell formuesskatt. Internasjonalt operative selskaper betaler derimot moderat med skatt, ofte langt under den formelle skattesatsen i Norge.

I noen land, blant annet i Irland og Luxembourg, har store internasjonale konsern kunnet inngå avtaler med skattemyndighetene om særskilt lave skattesatser. EU-kommisjonen betrakter slike avtaler som ulovlig statsstøtte, og en avtale mellom Irland og Apple kan nå ende i EU-domstolen. Noen land har også særlig lave skattesatser på inntekter fra innovasjoner, noe som gjør at internasjonale konsern legger patentrettighetene de har i datterselskaper i slike land og kanaliserer royaltyinntekter dit.

Globalisering, nye forretningsmodeller og fri flyt av kapital over landegrenser gjør at eierskap og virksomheter kan tilpasse seg for å minimere skatten. Slik tilpasning kan bekjempes med større krav til åpenhet om kapitalplasseringer og kapitaltransaksjoner.

Et hovedkriterium for å skatte i et land er at et selskap har en viss fysisk tilstedeværelse der. Når «butikkene» norske kunder møter er på internett, markedsføringen foretas fra utlandet, kundestøtten er i utlandet og betalingene for varer/tjenester går til selskap i utlandet, er selskapene etter dagens regler ikke skattepliktige i Norge. Når slike digitale selskaper i tillegg opererer ut fra jurisdiksjoner hvor de omtrent ikke betaler skatt, blir det konkurransevridende i forhold til nasjonale konkurrenter.

Internasjonalt jobbes det nå med å endre reglene slik at fortjenesten til digitale selskaper skal bli skattlagt der fortjenesten er opptjent.

EU-kommisjonen har fremmet et forslag om at skattbart overskudd for digitale selskaper skal beregnes for alle EU-land samlet, av EU sentralt etter felles regler, og at overskuddet så fordeles ut til medlemslandene.

Frankrike har parallelt lansert et forslag om at digitale selskaper skal betale en avgift på omsetningen i de enkelte land. Forslaget har fått støtte fra flere land, blant annet Tyskland. India har allerede gjennomført en slik avgift på betalinger for annonseringer på internasjonale digitale plattformer, og Storbritannia og Australia har vedtatt og satt ut i livet en egen skatt på beregnet «utflyttet» overskudd, «Diverted Profit Tax» (DPT).

Det er imidlertid krevende å oppnå enighet om enhetlige løsninger internasjonalt, og reglene kommer dessuten som anbefalinger og ikke som pålegg som alle land må følge.

Gjennomgang av de ulike skattartene

I dette avsnittet følger en kort gjennomgang av de ulike skattene som forklarer nærmere hva som skattelegges og hvordan det skjer.

Inntektsskatt

Inntektsskatten på alminnelig inntekt er den skatten de fleste betaler, og den utgjør den største inntekten på statsbudsjettet. Det er arbeidsgiverens plikt å trekke skatt av lønnen før den utbetales, og det er vanlig å bruke et skattekort som viser hvor mye skatt som skal trekkes. Skattekortet er basert på en forhåndsberging av hva man tror personen vil ha i inntekt og formue, men det kan justeres om det meldes inn at forholdene er endret.

Skatt på alminnelig inntekt er en *nettoskatt*. Det betyr at man betaler skatt på den inntekten man har etter at man har trukket

fra fradrag. Man kan også trekke fra tap på investeringer, så hvis man har store tap ett år, kan inntekten gå i minus. Da betales bare trinnskatt (se senere avsnitt) og trygdeavgift fordi de trekkes fra inntekten før man trekker fra tap og fradrag.

Andre inntekter som er en del av *alminnelig inntekt*, kan komme fra næringsvirksomhet og fra gevinster ved eksempelvis salg av bolig eller fra utleie.

Kapital- og utbytteskatt

Et utbytte er en «betaling» til eierne av en bedrift for kapitalen de har investert i bedriften. En kapitalinntekt kan tilsvarende være en rente man får på et bankinnskudd eller en realisert gevinst man får på en investering.

Skatten på utbytte, kapitalinntekter og gevinster ble økt i 2016, og den nye måten å beregne den nye skattesatsen på er litt teknisk: For enkelhets skyld kan vi si at den i dag er på 30,6 prosent, men skattesatsen øker når inntektsskatten og selskapskatten settes ned.

En som betaler utbytteskatt, har også rett til et såkalt *skjermingsfradrag*. Fradraget gjør at man slipper å betale utbytteskatt

så lenge utbyttet ikke overstiger en risikofri rente. Politikerne valgte ordningen fordi det ikke skal være mindre lønnsomt å investere i en bedrift enn å plassere midlene i banken. I dag er den risikofrie renten svært lav fordi rentenivået er lavt, noe som betyr at skjermingsfradraget også blir mindre.

Eiendomsskatt og dokumentavgift

Norge er et selveiende land, rundt 80 prosent eier sin egen bolig. Det er svært høyt i europeisk sammenheng, og vi har verdens største prosentandel av formuen vår plassert i eiendom. Tilsvarende har vi lite av formuen i finansielle investeringer som bedrifter. Alle politiske leire har ønsket denne situasjonen, den har lange historiske røtter, og den har betydning for hvordan vi ser på beskatningen av bolig.

Blant de som ikke eier bolig, men leier, er unge og aleneforsørgerne, samt andre husholdninger med lave inntekter, overrepresentert, mens andelen av befolkningen som er på leiemarkedet, er stabil.

Egen bolig er den eiendomstypen de aller fleste har et forhold til. Den kalles primærbolig i skattesammenheng. I tillegg har mange i Norge hytter og fritidseiendommer, og noen har andre

boliger de bruker selv eller leier ut. Sistnevnte kalles sekundærboliger. I tillegg kommer eiendom til andre formål, typisk kontorer, lokaler for virksomheter, fabrikklokaler, lagerlokaler og annet man trenger for å drive næringsvirksomhet, som kalles næringsseiendom. Slike eiendommer eies sjelden av enkeltpersoner. Vanligvis eies de av aksjeselskaper, enten som en del av en virksomhet, eller av et eiendomsselskap.

Eiendomsskatten fastsettes av den enkelte kommunen. I 2017 hadde 366 av 426 kommuner eiendomsskatt, inkludert Oslo, og i 2016 fikk kommunene inn totalt 6,3 milliarder. Eiendomsskatten er en bruttoskatt. Det vil si at man tar utgangspunkt i eiendomsverdien, ofte en takst, og betaler en promille av den i skatt. Det er satt et tak på syv promille.

Dokumentavgiften gir årlige skatteinntekter på rundt ni milliarder (estimat i 2018). Det er en avgift på 2,5 prosent som beregnes av markedsverdien, altså det boligen antas å være verdt i markedet når den legges ut for salg, og som man betaler når man kjøper boligen. Man betaler ikke dokumentavgift på en ny bolig, heller ikke i forbindelse med skilsmisser, dødsfall og arv. Den erstattet i 1976 «stempelavgiften», som ble innført i Norge så tidlig som i 1676. I dag er dette kun en skatteinntekt til staten. Selve tinglysningen (registreringen av riktig eier) betales

det et eget gebyr for, et gebyr som gjenspeiler kostnadene ved en tinglysning.

Formuesskatt

Formuesskatten er som nevnt i hovedsak en residensskatt. Den betales av netto formue, det vil si at man først finner verdien på alt personen eier og deretter trekker fra gjelden. I tillegg er det et bunnfradrag som i 2018 er 1,48 millioner. Det betyr at de som har en netto formue under det beløpet eller negativ formue (gjeld), ikke betaler. De vanligste formuesgjenstandene er bolig, hytter, eiendommer, aksjer, bankinnskudd og private biler og båter.

Når det gjelder primærboligen, blir formuesskatten beregnet ut fra verdien av boligen med 75 prosent rabatt. Formuesskatten regnes ut fra en takst der areal og byggeår er lagt inn, og formuesverdien blir 25 prosent av antatt markedsverdi. En annen stor skattefordel ved egen bolig er at man kan selge den skattefritt (skattefri gevinst) etter å ha bodd der i ett år.

Kjøper man sekundærbolig, det vil si en bolig du selv ikke bor i og som leies ut, lånes ut eller står tom, betaler man også formuesskatt, men her er skatterabatten bare 10 prosent. Det

betyr at om man ikke har en kraftig verdistigning, er det dyrt å eie tomme leiligheter. Nettoinntektene man får fra utleie, beskattes som kapitalinntekt.

For næringseiendom gjelder en skatterabatt på 20 prosent, mens rabatten på verdien av aksjer og annen arbeidende kapital (se under) i 2018 ble satt opp fra 10 til 20 prosent.

Skatteskjerpelsene for næringseiendom har vært store, og likningsverdiene har økt med mer enn 150 prosent siden 2011 på grunn av reduserte skatterabatter og lave rentenivåer som har «blåst opp» verdiene (teknisk beregnes ligningsverdiene med en fastsatt kapitaliseringsrente, og når den settes ned som følge av lave rentenivåer, øker ligningsverdiene). For eiere av bedrifter som har egne lokaler, har skatteregningen derfor økt kraftig. Siden formuesskatten beregnes av netto formue, betyr det at man kan trekke fra gjeld. Og når bankene nå normalt ikke vil låne ut til mer enn 60 prosent av markedsverdien (verdien før gjeld), er det blitt vanskeligere å belåne seg ut av en formuesskattposisjon, slik mange gjorde tidligere, fordi formuesrabatten er 20 prosent.

Arbeidende kapital er en fellesbetegnelse på all formue som er knyttet til det å drive bedrifter. Man skiller mellom skatt på

arbeidende kapital og skatt på privat kapital fordi de to typene formue skal behandles forskjellig. Det første er en skatt på næringsvirksomhet, som ofte finansieres ved å tappe bedriften for kapital gjennom utbytter eller økt lønn til aktive eiere, mens det andre er en skatt på privat formue.

Litt over halvparten av det som betales i formuesskatt i dag, kommer fra formue knyttet til næringsvirksomhet. I 2018 er formuesskatten beregnet til å være 14 milliarder, hvorav 8 milliarder er knyttet til næringsvirksomhet.

Skatt på forbruk

Fra 1930-årene har omsetningsskatter vært et vesentlig element i skattesystemet. De ble sterkt utbygd fra 1970, da merverdiavgiften (moms) ble innført. I dag betaler vi 25 prosent moms på de fleste varer og tjenester.

Bedrifter som selger produkter som er momspliktige, kan trekke fra momsen på de varene og tjenesten de kjøper inn i momsoppgjøret. Det betyr at den enkelte bedrift i en verdikjede bare belastes for avgift på den merverdien bedriften har skapt.

Skatt som politisk virkemiddel

For å skaffe seg inntekter og regulere forbruket av visse varer, bruker staten også avgifter, toll og subsidier. Alkohol-, tobakksavgifter og bilavgifter er blant de mest kjente avgiftene som har en tilleggsfunksjon til å skaffe inntekter til offentlig sektor.

Høye alkohol- og tobakksavgifter demper forbruket av slike produkter, mens avgiftsfrihet på nullutslippsbiler og moms og særavgifter på fossildrevne biler har som formål å redusere miljøutslippene fra transportsektoren.

Grønne skatter

Grønne skatter brukes til å begrense forbruk av miljøskadelige varer og påvirke oss til å forbruke på en mer klimavennlig og miljøvennlig måte. Avgiftene kan legges på varer enkeltpersoner kjøper og på bedrifters produksjon.

I 2015 kom det en rapport fra en «grønn skattekommisjon» som hadde fått i oppgave å se på muligheter for skatter og avgifter som ville føre til et mer klimavennlig samfunn i fremtiden. Kommisjonen konkluderte med at den som forurensar, må betale, og at det derfor er avgjørende at avgiftene som betales, er

riktige, altså at de har best mulig effekt og reduserer foruren- sende adferd mest mulig.

Arveavgift

Arveavgiften man hadde før 2014, betalte man som en prosent av verdien på det man arvet. I dag har man erstattet dette med kapitalgevinstbeskatning på det tidspunktet man velger å selge noe man har arvet – et *kontinuitetsprinsipp*. Når man arver, overtar man altså hele verdien, mens man ved salg må betale skatt både på den verdistigningen som har skjedd etter at man arvet, og den som fant sted da arvlater eide kapitalgjenstanden.

Tidligere var det vanskelig å fastslå verdien på det man arvet, og det var mulig å unngå arveavgift ved ulike måter å overføre verdier på. Arvet man en bolig, ble problemet ofte at det ikke forelå likviditet, altså penger på en konto, til å betale arveav- giften. Det kunne tvinge den som arvet til å selge arven. I dag er det slik at den som arver boet, overtar rettigheter til å selge uten gevinstskatt om slike rettigheter forelå tidligere.

Arver man en bedrift, må man også betale gevinstbeskatning når den selges. I de fleste tilfeller er denne skatten høyere enn det som tidligere ble innkrevd i arveavgift.

Skattedilemmaer

I politiske debatter er det gjerne uenigheter om skatter og skattepolitikk. Uenigheten gjenspeiler dilemmaer som oppstår når man skattlegger, og valg av de prinsipper man synes teller mest. Listen her er ikke uttømmende, men tar opp noen kjente dilemmaer:

Marginalskatt og arbeidstilbud

Marginalskatt er den skatten vi betaler av «siste krone», altså hvor mye mer skatt vi må betale om inntekten øker med én krone. Både arbeidstilbudet totalt og hvor mye vi velger å arbeide påvirkes av hvor høy skatten er og hvor mye vi tjener i utgangspunktet.

En endring i skatten påvirker tilbudet av arbeidskraft på to måter: Settes inntektsskatten ned slik at både gjennomsnittsskatten og marginalskatten går ned, beholder vi mer av inntekten. Det trekker i retning av at vi ikke trenger å arbeide like mye

for å få samme inntekt. Men samtidig blir det mer lønnsomt å arbeide ekstra fordi marginals-katten går ned.

Hvilken effekt som er sterkest, vil blant annet avhenge av hvor mye gjennomsnittsskatten går ned sammenholdt med marginals-katten. Ønsker en å stimulere til økt arbeidstilbud, kan gjennomsnittsskatten beholdes uendret, mens marginals-katten senkes. Det ble gjort ved skattereformen i 1992, og profilen er blitt holdt fast på. Sammen med endringene i kapitalbeskatningen bidro det til økt arbeidsdeltagelse og mer produktive investeringer.

En endring i marginals-katten har også betydning for dem som ikke arbeider, men som mottar stønader og trygder. Finnes det alternativer på arbeidsmarkedet, vil flere kunne gå fra trygd til arbeid fordi skatten på arbeid er satt ned. Dersom man ikke arbeider eller arbeider lite og har tilsvarende lave inntekter, vil en endring i marginals-katten gjerne bety mer enn for en som arbeider og tjener mye.

SSB har tidligere beregnet at etter skattelettelsene i 2005 og 2006 kom 56 prosent av lettelsene som ble gitt, tilbake som nye skatteinntekter i løpet av kort tid. Noe kom fra at flere valgte å jobbe mer, noe kom fra økt forbruk, og noe kom fra økt

arbeidsgiveravgift. Dette er et eksempel på det som kalles *dynamiske virkninger* (se nedenfor).

Dynamiske virkninger og skatteletter

Målsetningen med skattelettelse er større økonomisk aktivitet og verdiskaping både for den enkelte og bedriftene. Derfor hører vi ofte om «vekstfremmende skatteletter».

Skatteendringer har to hovedeffekter. For det første påvirker det kjøpekraften i privat sektor og dermed etterspørselen i økonomien. Skattelette kan derfor være virkemidler til å bedre sysselsettingen når det går dårlig i økonomien (lavkonjunktur). Men dersom skattelettelsene bidrar til vedvarende underskudd i offentlig sektor, vil man måtte kutte kostnader. Samlet sett vil endringene da dempe etterspørselen i økonomien.

For det andre påvirker skatteendringer økonomiens virkemåte. Både skattelette og endringer i skattenes sammensetning kan som nevnt bidra til økt arbeidstilbud og at kapital kanaliseres til mer lønnsomme investeringer. Målet med skatteletter er gjerne å bidra til større aktivitet i økonomien og høyere verdiskaping og vekst. Effektene kalles dynamiske virkninger og kommer litt mer over tid enn etterspørselseffektene. For inntektsskatt vil

den dynamiske virkningen vise seg i at flere arbeider når skattene settes ned, mens en redusert bedriftstilknyttet skatt vil gi økt aktivitet og større verdiskaping og sysselsetting.

Motsatsen til en dynamisk virkning vil være at man ikke forventer eller beregner at det vil bli langsiktig vekst i økonomien som følge av en skattelette. Da blir skatteletten bli ansett som en kostnad uten at man tar med anslag for hva økt aktivitet kan gi av nye skatteinntekter.

Selv om man vet at skatteendringer fører til adferdsendringer og at dynamiske virkninger eksisterer, er det svært vanlig at man bare snakker om skattelette som en kostnad uten å ta med mulige inntekter, eller at man gir for konservative anslag på inntektene.

Noen skatteletter har større dynamiske virkninger enn andre, men det vanskelig å tallfeste en dynamisk virkning, særlig når det gjelder bedriftsskatteletter. En stor dynamisk virkning kommer når mennesker går fra trygd til arbeidsinntekt. Da får man både effekten av at de begynner å betale skatt, og at de i tillegg sparer det offentlige for en trygdeutgift.

Progressiv skatt

Trinnskatten erstattet i 2016 det som ble kalt toppskatten. Den betales på inntekter over et bestemt nivå, det er altså ikke en skatt man betaler fra «første krone» man tjener.

Trinnskatten er en bruttoskatt, det vil si at fradragene ikke har betydning for størrelsen. Når vi har progressiv beskatning, betyr det at jo høyere inntekt man har, desto mer betaler man i skatt, selv om nivået er begrenset oppad til 46,6 prosent for lønnsinntekt.

Denne progressive skatten er ment å virke omfordelende slik at de med høyest inntekt betaler mest skatt. Bli trinnskatten for høy, innebærer det økt marginalsatt, noe som kan føre til at folk velger å arbeide mindre. Bunnfradrag, slik man eksempelvis har i formuesskatten, virker også progressivt.

Lafferkurven

Det er mulig å øke skattene, men det er begrenset hvor høyt skattesatsene kan settes før insentivene til å arbeide, å arbeide hvitt og å investere blir for svake. Bli skattene svært høye, kan de kvele økonomien slik at ytterligere økninger gir reduserte skatteinntekter. Denne sammenhengen illustreres gjerne av

en graf som kalles Lafferkurven, der skatteinntekter måles på Y-aksen og skatteprosent måles på X-aksen.

Tenker man seg at skatteprosenten er null, vil mange ønske å jobbe, men det blir ingen penger til å finansiere offentlige velferdstjenester, hvorav mange er viktige for å sikre høy produktivitet og høy yrkesdeltagelse. Men det er også motsatt: Er skatteprosenten 100, det vil si at det offentlige tar all inntekt man skaper fra arbeid, blir det ingen økonomiske incentiver til å jobbe, og heller ikke penger til å finansiere velferdstjenester.

Lafferkurvens toppunkt kan variere fra land til land. Den kan påvirkes av institusjonelle forhold, skattemoral, skattesystemets innretning, velferdsordninger og trygder, hvor enkelt det er å flytte det som skattlegges og hvor enkelt det er for en selv å reise. Tidligere beregninger fra Den europeiske sentralbanken viser at skatten på lønnsinntekt i Danmark og Sverige kan ligge nærme grensen, men det er ikke undersøkt nylig.

Hvor mye skattesatsene i Norge kan økes og fremdeles gi økte totale skatteinntekter er, i mangel av sikre analyser, ukjent. Det samme gjelder andre skattearter, som moms og bedriftsbeskatning. Ved for høy moms vil handelslekkasjene bli større, og ved for høy bedriftsbeskatning vil det bli vanskeligere å etablere

bedrifter og utvikle dem, og investorene vil investere andre steder eller flytte ut.

Verdsettelse

Når det gjelder eiendomsskatt og formuesskatt, oppstår det ofte verdsettelsesproblemer. De enkleste formuesobjektene å verdsette er bankinnskudd og børsnoteerte aksjer. Et bankinnskudd skattes krone for krone. Har man én million i banken, er verdien én million.

En børsnoteert aksje får notert en verdi daglig, og når aksjen skal verdsettes for skatt, tar man verdien 31. desember og trekker fra 20 prosent som verdsettelsesrabatt. Det problematiske ved verdsettelsen av børsnoteerte aksjer er at den kun gir et øyeblikksbilde. Aksjekursen kan stige eller falle gjennom året, og man kan være «heldig» eller «uheldig» ved årsskiftet når verdien skal fastsettes for skattemeldingen.

For andre formuesobjekter er verdsettelsen mer komplisert. Egen bolig (primærbolig) skal verdsettes, og om man bor i en kommune med eiendomsskatt og man kommer over bunnfradraget for å betale formuesskatt som er på 1,48 millioner i 2018, må man betale eiendomsskatt.

I dag er det innført et takseringssystem for boliger som fungerer automatisk når man fyller inn skattemeldingen. Her kalkuleres verdien av boligen ved å ta utgangspunkt i gjennomsnittlig kvadratmeterpris i kommunen (bydelen), og denne multipliseres med antall kvadratmeter. Systemet er enkelt, men det tar ikke hensyn til en rekke ting som påvirker den reelle verdien, som standard, beliggenhet og lignende.

Selv om skattesystemet i dag har regler for hvordan bedrifter verdsettes, er det forskjeller mellom såkalte unoterte og børsnoterte bedrifter. De sistnevnte verdsettes ved å se på aksjekursen 31. desember, mens de unoterte aksjene ikke kan bruke en slik metode. Verdien av eventuelle immatrielle rettigheter kommer for eksempel ikke frem før selskapet børsnoteres, og det blir ofte påpekt at det ikke «lønner» seg å børsnotere selskaper fordi aksjeverdiene (som man betaler formuesskatt av) blir svært høye.

Likviditet

Et viktig prinsipp når man skal skattlegge, er skattebetalings- evne. Inntektsskatt, skatt på en gevinst eller kapitalbeskatning, som skatt på renteinntekter eller på utbytte, er beskatning av en pengestrøm. Den som har solgt noe, har fått betaling for det,

og den som tar ut et utbytte fra en bedrift, har fått pengene inn på bankkontoen. Skatten kreves inn etter at gevinsten er realisert eller utbyttet betalt ut, slik at den som betaler skatten har fått pengene først.

Likviditeten, altså pengene man har tilgjengelig for å betale en skatteregning, kan imidlertid være mer problematisk når det er snakk om skatter som er forbundet med realkapital, som et hus. Da må man ha en pengestrøm fra noe annet enn objektet for å betale skatt.

En formuesskatt eller en eiendomsskatt er en skatt på en beholdning av kapital, ikke på en vekst i beholdningen eller en fri, tilgjengelig inntektsstrøm. Selv om personen skulle ha evne til å betale skatt, ved at han eller hun har noe som har verdi, er det ikke sikkert at en har likviditeten, altså tilgjengelige penger, til å betale skatten.

For en næringsdrivende som har en bedrift som går med underskudd, vil det kunne være problematisk å betale en formuesskatt eller en eiendomsskatt fordi det krever en inntektsstrøm som bedriften ikke har.

Et illustrerende eksempel som vakte latter, men som er til

ettertanke, er bedriften som møtte opp hos kemneren med et parti kjettinger for å forklare at de ikke hadde penger, bare varrelagre og bygninger. Lønnsomheten kan variere mye fra år til år selv om bedriften over tid driver med overskudd. Tilsvarende vil en person med lave inntekter, men med egen bolig i en kommune med eiendomsskatt, måtte ta opp lån eller selge boligen for å få penger til å betale skatten. Det er selvfølgelig satt på spissen, men det illustrerer likviditetsutfordringene ved å beskatte realobjekter uten tilgjengelige inntektsstrømmer.

Likviditet kan også være problematisk for en bedrift i en oppstarts- eller vekstfase. De bruker typisk alle tilgjengelige midler for å utvikle bedriften, og vil sjelden være i en situasjon der det er mulig å betale utbytte. Skal bedriften skaffe kapital for å vokse, vil prisen som betales av investorene, være grunnlaget for verdsettelsen av gründernes eierandel. Men selv om investorenes verdsettelse ikke er basert på bedriftens inntjening, men en forventning om fremtidige resultater, kan den dermed utløse formuesskatt. Da spiller det ingen rolle for myndighetene om bedriften går med underskudd, og resultatet kan bli konkurs.

Nullskatteyster

Begrepet *nullskatteyster* kommer gjerne når man diskuterer skatt politisk. En nullskatteyster kan være en person som ikke betaler skatt. Det kan også være en bedrift som taper penger og ikke har overskudd til å betale skatt av, eller en som har gått med store underskudd som den skattemessig kan fremføre når den begynner å tjene penger igjen (underskudd kan gi mulighet til å redusere skatten i påfølgende år). Likevel er det personer vi stort sett tenker på når begrepet brukes.

Anslag for 2018 viser at det er rundt 510 000 personer i Norge som har så lave inntekter at de ikke betaler skatt. Unge mennesker som har deltidsjobber eller tjener lite, har ofte *frikort*. Da betaler de ikke skatt så lenge de tjener mindre enn grensen, og om de tjener mer, må de skatte av hele inntekten. I skattemeldingen er det også et bunnfradrag for alminnelig inntekt. Har man lave inntekter, kan fradraget sørge for at man kommer under grensen for å betale skatt. Er man i en av disse kategoriene, er man nullskatteyster.

Det som likevel oftest er fremme i debattene, er når mennesker med formue ikke betaler personlig skatt, som inntektsskatt, utbytteskatt eller annen skatt på kapitalinntekter.

En person som har formue, har den gjerne plassert i næringsvirksomhet. Om personen ikke tar ut utbytte, kan det reflektere at virksomheten går dårlig, eller at personen ikke trenger de pengene det året. Over tid er det imidlertid vanskelig å tenke seg at en person kan leve uten inntekter, utbytte eller andre kapitalinntekter.

Skatt på inflasjon og skatt ved lave rentenivåer

Inflasjon er prisstigning som innebærer at pengene blir mindre verdt over tid. I 1970 kostet en kronesis én krone, i dag koster den 20 kroner, og 100 av dagens kroner er verdt mindre enn 100 kroner for to år siden. Inflasjonen får betydning for verdien av kapital, for kapital i bank hadde blitt mindre verdt hvert år om man ikke hadde hatt renteinntekter.

Et dilemma er om man skal betale skatt av dette, altså av «verdistigningen» som skyldes inflasjon, men som ikke er en reell verdistigning.

Når rentene er lave og den forventede avkastningen lav, vil en fast skatteprosent få større betydning. Dersom kapitalavkastningen er 10 prosent, vil en skatteprosent på 30 prosent føre

til at man beholder syv prosentenheter av kapitalavkastningen. Men hvis avkastningen er fem prosent, beholder man 3,5 prosentenheter. Betaler man formuesskatt av totalkapitalen, vil det i det første tilfellet være mer igjen til å betale skatten med.

Formuesskatt vil med andre ord svi mer desto lavere avkastningen er. Og hvis renten er lavere enn inflasjonen over tid, vil staten beslaglegge en del av innskuddet.

Dobbel- og trippelbeskatning

Et dilemma som kommer opp i forbindelse med skatt, er spørsmålet om dobbel- og trippelbeskatning. En dobbeltskatt oppstår når man betaler skatt på noe (et hus, en bedrift), som man allerede har betalt for med beskattede penger.

Argumentet for at dette er negativt, er at det straffer langsiktig sparing og planlegging. En illustrasjon er at du kan bruke den inntekten du sitter igjen med etter skatt, til forbruk eller til sparing. Velger du å spare og så kjøpe et hus, investere i en bedrift eller lignende, har du først betalt inntektsskatt av det du investerer, og deretter betaler du formuesskatt eller eiendomsskatt «evigvarende» av verdien av det du har investert i.

Er man over grensen for formuesskatt, kan man i kommuner med eiendomsskatt komme til å betale trippelbeskatning (selskapskatt, utbytteskatt og formuesskatt). Trippelbeskatning oppstår i noen tilfeller når formuesskatten, som betales personlig, må dekkes ved at man tar ut utbytte. Å ta ut utbytte til forbruk er uproblematisk og kan sammenlignes med inntekt og forbruk ovenfor. Men når utbytte tas ut for å dekke en annen skatt, kan man si at det er en trippelbeskatning.

En illustrasjon er en person som eier formuesverdier for fem millioner og må betale 42 500 kroner i formuesskatt. Hvis denne personen må ta ut utbytte for å betale , må han eller hun først ta ut rundt 65 000 som man betaler utbytteskatt av og deretter bruker til formuesskatten. Utbyttet tas ut fra en virksomhet som i de fleste tilfeller har skattet av et overskudd, så dette er en tilleggsbelastning for virksomheten.

Inntekt som forbrukes, har også et element av dobbeltbeskatning fordi man betaler merverdiavgift og avgifter med en inntekt som allerede er beskattet. Med dyre varer som bil, båt og innbo betales det også formuesskatt når man har formue over bunnfradraget. Forskjellen er at man i en forbrukssituasjon har et valg mellom å kjøpe en luksusvare med høye avgifter eller andre varer, hvorav noen ikke har merverdiavgift i det hele tatt.

Inntektsfradrag

Et Inntektsfradrag er en beløp man kan trekke fra inntekten før skatten beregnes. Fradraget reduserer altså inntekten. Alle som har inntekter, får et minstefradrag og/eller standardfradrag før skatten beregnes. Tjener man litt over 200 000 kroner, når man taket for minstefradraget, og for pensjonister når man taket rett over 260 000 kroner.

Minstefradraget i lønnen var opprinnelig et sjablongfradrag for å dekke utgifter til opptjening av inntekt, men den har over tid fått en fordelingsmessig begrunnelse. Selvstendig næringsdrivende får også fradrag for kostnader de har i næringsvirksomheten.

Rentefradraget kan benyttes av dem som har lån. Har man renteutgifter til boliglån, føres det inn i skattemeldingen, og skatten reduseres med den samme prosentsatsen som skattesatsen på alminnelig inntekt (23 prosent i 2018).

Rentefradraget var tidligere begrunnet med at man også ble beskattet for fordelen ved å bo i egen bolig – altså at det var *symmetri*. Fordelsbeskatningen ble imidlertid avskaffet i 2005, mens man fremdeles kan trekke fra gjeldsrenter.

Dersom man fjerner rentefradraget, kan det bli dyrere å låne til bolig, og følgelig vil prispresset på boliger avta. Fordi mange har kjøpt bolig og tatt med rentefraget i beregningen når de har vurdert hva de har råd til, inkluderer de fleste forslagene om å fjerne rentefradraget en plan for å fjerne det over tid slik at man rekker å tilpasse seg.

Jo lavere rentenivået er, desto mindre utgjør skattefordelen. Flere påpeker derfor at det er gunstig å fjerne fradraget når renten er lav. Dessuten er effekten av rentefradraget kraftig redusert fordi man over mange år har redusert nettoskattesatsen.

Flere fordelingsargumenter dukker gjerne opp i forbindelse med rentefradraget. Rentefradraget er en fordel – en subsidie – for dem som kjøper og eier bolig. Boligeiere med store lån får da større fordel enn dem med små lån, som ofte er unge mennesker i etableringsfasen. Foreløpig er den norske holdningen likevel at det er svært positivt å eie bolig, og at det er noe man ønsker at flest mulig skal kunne gjøre.

Man kan også få fradrag for blant annet reiseutgifter, for ulike kontingenter, som fagforeningsmedlemskap, og for pass av barn.

RUT/ROT

RUT (Rengøring, Underhåll, Tvätt) og ROT (Reparation, Ombyggnad, Tillbyggnad) er to typer fradrag for tjenester utført i husholdningene. Man har dem ikke i Norge, men i Sverige innførte man fradragene i 2007.

Formålet var tredelt: Svenskene ønsket å flytte svart arbeid til den regulerte økonomien, de ville øke sysselsettingen ved å skape flere jobbmuligheter for lavere kvalifiserte, og de ønsket å legge bedre til rette for at kvinner og menn kunne kombinere arbeids- og familieliv.

Det er flere innvendinger mot å innføre slike fradrag i Norge. RUT og ROT vil være et brudd med nøytralitetsprinsippet i skattesystemet. Boligbeskatningen er allerede i dag gunstigere enn beskatningen av andre typer investeringer, og å gi ytterligere skattelettelser knyttet til egen bolig, vil forsterke fordelene.

Et annet motargument er at mennesker med lave inntekter ikke vil ha råd til å kjøpe tjenestene uansett. Dermed blir det bare et gode for de som har råd til å betale.

Likevel er det mange som i dag kjøper disse tjenestene svart,

og fradragene kunne både skape jobbmuligheter og redusert den svarte økonomien. Erfaringene i Sverige er at fradragene har effekt, og de lever videre elleve år etter at de ble innført.

Jobbskattefradrag

Jobbskattefradraget gjør det mer lønnsomt for mennesker med lav eller middels inntekt å arbeide og å øke fra en deltids- til en heltidsjobb. I Sverige har man innført et slikt fradrag, og argumentet var å styrke den økonomiske veksten og sysselsettingen. Skattefradraget skjer månedlig og trekkes fra før lønn utbetales.

SSB har beregnet hva en svensk jobbskattefradragmodell ville bety for Norge. Ifølge SSB ville det totale arbeidstilbudet, målt i arbeidstimer, øke med 0,9 prosent. Det er de med lavest inntekt som ville få størst nytte av jobbskattefradraget. Personer i det laveste inntektsdesilet vil øke sitt arbeidstilbud med rundt 10 prosent.

Om et slikt fradrag innføres, må man dessuten tro at flere i jobb vil føre til at det betales like mye eller mer skatt i forhold til den skatterabatten som gis med jobbskattefradraget.

Skattesystemets legitimitet

Det er vanskelig å tenke seg et ideelt skattesystem når man ikke starter med blanke ark, men det er mulig å gjøre forbedringer, også med såkalt provenynøytralitet – det vil si at man regner med å få inn like mye i skatt til det offentlige som før omleggingen.

Skal man gjøre endringer i skattesystemet, og premisset er at det totale skattebeløpet skal være det samme som før endringene, bør ett eller flere av disse forholdene inntreffe:

- En høyere økonomisk vekst og verdiskaping samlet for hele landet.
- En mer robust økonomi som tåler svinginger og har lavere arbeidsledighet i nedgangstider.

- Et styrket næringsliv og bedre konkurransebetingelser for bedriftene.
- Flere, tryggere og mer verdiskapende arbeidsplasser.
- Høyere lønnsvekst i snitt.
- Lavere bolig- og eiendomsprisvekst.

Legitimiteten til skattesystemet er avhengig av at folk opplever at skattepengene kommer dem til gode, og at det ikke sløses.

For legitimiteten er det også viktig at alle som har inntekter over et minimum, bidrar med en rimelig andel skatt til de offentlige budsjettene. De fleste betaler inntektsskatt, mens andre betaler skatter gjennom kombinasjoner av ulike skattearter som inntektsskatt, utbytteskatt, eiendomsskatt eller formuesskatt. Uansett betaler alle skatt og avgifter på det de kjøper og forbruker.

Bedrifter betaler selskapsskatt, og det er diskusjon om det kan regnes som et skattebidrag fra eierne av bedriften. I tilfeller der én person eier alle aksjene i et aksjeselskap hvor han eller hun er eneste ansatte, vil de fleste være enige i at den skatten selskapet betaler, direkte kan tilbakeføres til eieren og således være del av eierens skattebidrag. Den samlede skatten

på eierinntekten består av skatt på eierinntekter (formuesskatt, utbytteskatt) og selskapsskatt, mens den samlede skatten på lønnsinntekten består av skatt på alminnelig inntekt, trygdeavgift, trinnskatt og arbeidsgiveravgift.

Det skulle bety at det er relevant å se på skattebidraget eierne betaler gjennom selskapene de eier i tillegg til det de personlig betaler. Det kan innvendes at også ansatte i en bedrift har betydning for hvor store verdier bedriften skaper. Det er riktig, men de skaper ikke verdier ikke uten kapitalen og bedriftsstrukturen. Dessuten bidrar ansatte gjennom skattene på lønnsinntekt.

Det norske skattesystemet beskatter i hovedsak all kapital som gir avkastning. Uansett om kapitalen forvaltes på personlig hånd eller er forvaltet via et aksjeselskap, er det skatt på overskudd og inntekter. For samfunnet og velferdsstaten er en skattekrone betalt av et selskap av like stor verdi som en skattekrone betalt av en personlig skatteyter.

Et skattesystem skal også være omfordelende. Det betyr at mennesker med mange ressurser og verdier skal betale mer skatt enn dem som har lite.

Fremover vil det være viktig å se på hvordan man skattlegger næringsvirksomhet og arbeidsinntekter. Begge deler har hittil tradisjonelt vært store skattegrunnlag. Det blir også spørsmål om hvordan man behandler eiendom. Dessuten vil grønne skatter, indirekte skatter og ulike avgifter sannsynligvis bli viktigere enn før.

Til sist er det viktig å minne om at vi betaler skatt fordi vi får noe tilbake. Skattepengene våre finansierer velferdsordninger og oppgaver vi har lagt til staten, fylkene og kommunene. Hvor mye vi betaler, hva vi får og hvem som får, vil alltid være gjenstand for diskusjon.

Videre lesning

- Civitanotat nr. 4, 2018 «Internasjonale selskapers utnyttelse av skattehull – fra problem til løsning» av Steinar Juel og Lars Peder Nordbakken
- Civitanotat nr. 30, 2017 «Skattenivået sett fra husholdningene» av Steinar Juel
- Civitanotat nr. 24, 2017 «Skattereformens konsekvenser for ulike eiere» av Villemann Vinje og Mathilde Fasting
- Civitanotat nr. 10, 2017, «Selskapsbeskatning og skatteplanlegging» av Steinar Juel
- Civitarapport, 2017, «Norsk skattereform» av Villemann Vinje
- Civitarapport, 2017, «Norske eiere» av Mathilde Fasting
- Civitarapport, 2015, «Karbonavgifter som nullsumskatt» av Håvard Saksvikrønning
- Civitanotat nr. 24, 2015, «Skattereform når kapitalmarkedene ikke er perfekte» av Villemann Vinje
- Civitanotat nr. 20, 2015, «Grønne sertifikater – dyr og u hensiktsmessig klimapolitikk» av Mats Kirkebirkeland
- Civitanotat nr. 18, 2015, «Bør jordbruket avgiftsbelegges?» av Paul Joakim Sandøy
- Civitanotat nr. 14, 2014, «Formuesskatt og ulikhet» av Villemann Vinje

- Civitanotat nr. 15, 2014, «Formuesskatten: verdiskaping, skatteinntekter og fordeling» av Villemann Vinje
- Civitanotat nr. 26, 2013, «Et forsvar for kjøprising» av Eirik Løkke
- Civitarapport, 2013, «Kompetent kapital og eierskap» av Villemann Vinje
- Civitanotat nr. 20, 2013, «Nullskatteyttere – et nullproblem» av Villemann Vinje
- Civitarapport, 2011, «Skattereform – for arbeid og økt velstand» av Villemann Vinje
-
- NOU nr. 5, 2018 «Kapital i omstillingens tid — Næringslivets tilgang til kapital» - Mjøsutvalget
- NOU nr. 15, 2015 «Sett pris på miljøet – rapport fra grønn skattekomisjon»
- NOU nr. 13, 2014 «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi» - Scheelutvalget
- NOU nr. 9, 2003 «Skatteutvalget – Forslag til endringer i skattesystemet» - Skaugutvalget
- NOU nr. 14, 1989 «Bedrifts- og kapitalbeskatningen – en skisse til reform» - Aarbakkeutvalget

I Norge reguleres beskatning av et omfattende lovverk. Noen av de viktigste skattelovene er:

- lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven) av 26. mars 1999
- lov om betaling og innkreving av skatt av 17. juni 2005
- lov om eiendomsskatt til kommunene av 6. juni 1975
- lov om skattlegging av undersjøiske petroleumsforekomster m.m. av 13. juni. 1975
- lov om ligningsforvaltning (ligningsloven) av 13. juni 1980
- lov om særregler for beskatning av selskaper og selskapsdeltakere (selskapsskatteloven) av 20. juli 1991
- lov av 26. mars 1999 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) som gir retningslinjer for den direkte beskatningen

Denne pamfletten går gjennom de viktigste skattene og avgiftene vi har, og ser kort på den historiske utviklingen bak dagens skattesystem. Det er mange dilemmaer når man diskuterer skatt: Noen skatter og avgifter får mye oppmerksomhet til tross for at de utgjør små beløp, mens andre skatter er uomstridte selv om de beløpsmessig er store. Denne pamfletten gir deg en oversikt over de mer aktuelle dilemmaene og en kort oversikt over de vanligste skattene.

civita

www.civita.no

9 788292 581858